

ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนอัมพวา

นางสาวยานุมาศ สร้อยเสื่อ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CULTURAL CAPITAL FOR TOURISM OF AMPHAWA COMMUNITY

Miss Yanumas Sroysua

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Human and Social Development

(Interdisciplinary Program)

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

510296

ยานุมาศ สร้อยเสื่อ : ทูทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนอัมพวา.

(CULTURAL CAPITAL FOR TOURISM OF AMPHAWA COMMUNITY) อ.ที่ปรึกษา

วิทยานิพนธ์หลัก : รศ. ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ, 100 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาทูทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ของชุมชนอัมพวา และลักษณะ การท่องเที่ยวในพื้นที่อัมพวา รวมถึงการใช้และการจัดการทูทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน อัมพวา ตลอดจนเสนอแนะการจัดการทูทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควบคู่ไป กับการพัฒนาชุมชน ในการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูล ภาคสนาม การสังเกต และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผลการวิจัยพบว่า ทูทางวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวามีดังนี้ 1. ทูบุคคล ได้แก่ พระ ครู ผู้ที่มี ความเชี่ยวชาญในการประดิษฐ์สิ่งต่างๆ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยการถ่ายทอดความรู้ ให้กับเยาวชนและผู้สนใจโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย 2. ทูรูปลักษณ์ ได้แก่ สถานที่ สิ่งก่อสร้าง ที่คนในชุมชน ใช้ประโยชน์ รวมถึงผลงานอันเป็นที่ภาคภูมิใจของคนในชุมชน 3. ทูสถาบัน ได้แก่ บุคคล สถานที่ ประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับพระราชวงศ์ ประเพณี รวมถึงประกาศนียบัตร รางวัลต่างๆ ทั้งใน ระดับชาติและต่างชาติที่ชุมชนอัมพวาได้รับ

ผลการพัฒนาชุมชนอัมพวาโดยนำการท่องเที่ยวมาใช้เป็นเครื่องมือ เป็นการนำทูบุคคล ทู รูปลักษณ์ และทูสถาบัน มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มีรูปแบบการใช้และการจัดการ ทูทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมและแบบประยุกต์ ชุมชนอัมพวาเน้นการใช้และการจัดการทูทาง วัฒนธรรมแบบประยุกต์ แบ่งได้เป็น การประยุกต์ในเชิงโครงสร้าง การประยุกต์ในเชิงหน้าที่ และการ ประยุกต์ในเชิงรูปแบบ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

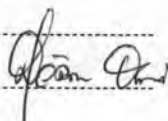
ในการใช้และการจัดการทูทางวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา ชาวชุมชนมีการรวมกลุ่มและ กำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันมีการถ่ายทอด ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้เยาวชนและคนในท้องถิ่นเห็นคุณค่าของทูทาง วัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน ก่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนา เพื่อเป็นการพัฒนาการ ท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนอัมพวาอย่างยั่งยืน

สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่ออนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

4889120220 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEYWORDS : CULTURAL CAPITAL / TOURISM / AMPHAWA COMMUNITY

YANUMAS SROYSUA : CULTURAL CAPITAL FOR TOURISM OF AMPHAWA
COMMUNITY. ADVISOR : ASSOC.PROF. SUWATTANA THADANITI, Ph.D.,
100 pp.

The objectives of this research are to study cultural capital of Amphawa community, characteristics of the tourism in Amphawa area, and the utilization and management of cultural capital for tourism in Amphawa community. This research purposes suggestions on cultural capital management for sustainable tourism coupling with community development. It applies qualitative methodologies including literature research, field data collection, observation, and in-dept interview with key-informants.

The results of this research can be concluded as followed; cultural capital of Amphawa community comprises of 1. Personnel capital/Habitus including monks, teachers, and artisans who have skills in creating artifacts and participate in community development by transferring knowledge to youths and interested persons at no cost 2. Appearance capital/objectified state including locations, constructions that are accessible by people in the community, and pieces of work that people in this community feel proud of 3. Institutional capital including persons, sites, its royalty related history, customs, and certificates that the community received in national and international levels.

Community development by using tourism as a tool has bought personnel capital/habitus, appearance capital/objectified state and institutional capital together to support tourism by community. The utilization of these capitals is done in traditional and applied manners. Amphawa community emphasizes on the utilization and management of cultural capital in applied manner which can be categorized in structural application, functional application and format application in order to promote tourism in the community.

Regarding utilization and management of cultural capital in Amphawa community, people in the community have grouped and set up regulations in order to solve problems caused by tourism. At the same time, there is knowledge transferring within the community from generations to generations in order to promote appreciation of cultural capital among youths and local people. This raises awareness in conservation and development in order to develop tourism in coupling with sustainable development within Amphawa community.

Field of Study: Human and Social Development Student's Signature : *As S~*
Academic Year: 2008 Advisor's Signature : *Suwattana Thadaniti*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความเมตตา กรุณา จากรองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง รวมถึงคอยให้กำลังใจและให้อภัยลูกศิษย์คนนี้ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้งศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร.นฤมล อรุโณทัย และ อาจารย์กนกพรรณ อยู่ชา กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำปรึกษา ซึ่งทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์

ขอขอบคุณ ครอบครัว คุณพ่อ คุณแม่ พี่ชาย ที่คอยให้ความช่วยเหลือในทุกๆ สิ่ง ทำให้การศึกษาในครั้งนี้สำเร็จได้

ขอบคุณเพื่อนนิสิตพัฒนามนุษย์และสังคมรุ่น 5 ทุกท่าน นิสิตพัฒนามนุษย์และสังคมรุ่น 3 และรุ่น 5 ทุกคน ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ทุกคน ที่คอยเป็นกำลังใจให้กันและกันมาตลอด

ขอบคุณ ชาวชุมชนอัมพวาทุกท่านที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนอัมพวาในทุก ๆ ด้าน ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่โครงการอัมพวา ชัยพัฒนานุรักษ์ มูลนิธิชัยพัฒนา ที่อธิบายกระบวนการทำงานของมูลนิธิชัยพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอัมพวา มาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ข้อบกพร่องที่มีอยู่ของข้าพเจ้า ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่า สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาเพื่อการดำเนินชีวิตให้อยู่รอดเป็นมนุษย์ต่อไปได้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	2
1.3 คำถามในการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตในการศึกษา.....	3
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.7 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
1.7.1 วิธีการศึกษา.....	4
1.7.2 กรณีศึกษา.....	4
1.7.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	5
1.7.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	6
2 แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม.....	8
2.2 แนวคิดเรื่องการพัฒนาชุมชน.....	11
2.3 แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยว.....	14
2.3.1 ลักษณะการท่องเที่ยวโดยทั่วไป.....	14
2.3.2 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	17
2.4 แนวคิดเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	19

บทที่	หน้า
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	20
2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	26
3 สภาพทั่วไปและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา.....	27
3.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนอัมพวา.....	27
3.1.1 ที่ตั้งของชุมชนอัมพวา.....	27
3.1.2 สภาพทางภูมิศาสตร์.....	28
3.1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและความเป็นอยู่.....	29
3.1.4 ประวัติของชุมชนอัมพวา.....	30
3.2 ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา.....	33
3.2.1 ทุนบุคคล.....	48
3.2.2 ทุนรูปลักษณ์.....	48
3.2.3 ทุนสถาบัน.....	49
4 ลักษณะการท่องเที่ยวในพื้นที่อัมพวา.....	50
4.1 ประวัติความเป็นมาของการท่องเที่ยวในพื้นที่อัมพวา.....	50
4.2 ปัจจัยดึงดูดการท่องเที่ยวของชุมชนอัมพวา.....	57
4.2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยว.....	57
4.2.2 ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงพื้นที่และการเดินทางภายในชุมชน.....	59
4.2.3 การประชาสัมพันธ์.....	60
4.3 โครงสร้างของนักท่องเที่ยว.....	62
4.4 ลักษณะการท่องเที่ยว.....	64
4.5 ปัญหาการท่องเที่ยวในพื้นที่อัมพวา.....	68
4.6 สรุปการท่องเที่ยวภายในพื้นที่อัมพวา.....	69
5 การใช้และการจัดการทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอัมพวา	70
5.1 กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้และการจัดการทุนทางวัฒนธรรม.....	70
5.1.1 กลุ่มผู้ประกอบการค้า.....	70
5.1.2 กลุ่มผู้ประกอบการบริการ.....	72

	ณ
บทที่	หน้า
5.1.3 กลุ่มผู้นำชุมชน.....	74
5.1.4 กลุ่มผู้สนับสนุน.....	77
5.1.5 กลุ่มนักท่องเที่ยว.....	84
5.2 การใช้และการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนอัมพวา.....	90
5.3 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	92
รายการอ้างอิง.....	95
ภาคผนวก.....	98
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	100

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา.....	48
4.1	โครงสร้างและลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนอัมพวา.	62
5.1	การใช้และการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนอัมพวา.....	90

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
3.1	แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของชุมชนเทศบาลตำบลอัมพวา.....	28
3.2	แผนที่แสดงที่ตั้ง 10 ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลอัมพวา.....	32
3.3	ภาพแสดงสิ่งของแต่ละชนิดภายในพิพิธภัณฑ์สัตว์สีอัมพวา.....	33
3.4	ภาพแสดงเรือนแถวริมน้ำคลองอัมพวา.....	34
3.5	ภาพแสดงเรือนไทยประเพณี.....	34
3.6	ภาพแสดงเรือนแพเดิมบ้านหัวแหลม.....	35
3.7	ภาพแสดงเรือนไทยพื้นถิ่น.....	35
3.8	ภาพแสดงเรือนแบบอาณานิคม.....	36
3.9	ภาพแสดงพระอุโบสถวัดอัมพวันเจติยาราม.....	38
3.10	ภาพแสดงจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดอัมพวันเจติยาราม.....	39
3.11	ภาพแสดงภายในพระที่นั่งทรงธรรมวัดอัมพวันเจติยาราม.....	40
3.12	ภาพแสดงส่วนต่างๆ ภายในวัดบางกะพ้อม.....	41
3.13	ภาพแสดงพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย.....	45
3.14	ภาพแสดงข้าวของเครื่องใช้ที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์.....	46
3.15	ภาพแสดงเรือนอ่านหนังสือทรงไทย.....	46
3.16	ภาพแสดงประติมากรรมปูนปั้นตัวละครเงาะป่า.....	47
4.1	ภาพแสดงส่วนต่าง ๆ ภายศูนย์ข้อมูลชุมชนอัมพวา.....	52
4.2	ภาพแสดงส่วนต่างๆ ของโครงการอัมพวา ชัยพัฒนานุรักษ์.....	53
4.3	ภาพแสดงส่วนต่างๆ ภายในอุทยาน ร.2.....	58
4.4	ภาพแสดงอาคารเรือนไม้ริมคลองอัมพวา.....	58
4.5	ภาพแสดงบรรยากาศตลาดน้ำยามเย็น.....	59
4.6	ภาพแสดงกิจกรรมของนักท่องเที่ยวบริเวณวัดอัมพวันเจติยาราม.....	65
4.7	ภาพแสดงกิจกรรมของนักท่องเที่ยวบริเวณตลาดน้ำ.....	67